Sygn. akt IX Ns 130/15

UZASADNIENIE

Wnioskodawcy M. K. i R. D. (1) wnieśli o zmianę postanowienia o stwierdzenia spadku po ich ojcu R. D. (2), podnosząc iż w ustawowym terminie skutecznie odrzucili spadek, który pomimo ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy w S., orzeczony został przez Sąd Rejonowy w Szczecinie – P. i zachód w S. w sprawie II Ns 3276/11 w dniu 28-08-2013 r., oraz wskazując, iż nie byli skutecznie zawiadomieni o w/w postępowaniu spadkowym, a wobec skutecznego odrzucenia spadku, jedynymi spadkobiercami którzy powinni dziedziczyć są zstępni M. K., małoletni synowie K. i T. K. (1).

Uczestnicy postępowania K. i T. K. (1) reprezentowani przez przedstawiciela ustawowego – matkę (wnioskodawczynię) nie oponowali wnioskowi.

Uczestnicy postępowania Syndyka Masy Upadłości (...) SA w (...), B. (...) w G., (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w G., co do zasady zaoponowali wnioskowi wnosząc o jego oddalenie i podnosząc uchybienie procesowe po stronie wnioskodawców, w postaci nie zachowania ustawowego terminu z art. 679 § 1 k.p.c.

Sąd ustalił, co następuje:

W dniu 2010-05-29 w S. zmarł R. D. (2), ostatnio stale zamieszkały w S. Gmina K..

(dowód: akt zgony k. 25 z akt II Ns 3276/11)

W chwili śmierci R. D. (2) był rozwiedziony i posiadał dwoje dzieci w osobach R. D. (1) i M. K.. R. D. (1) i M. K. w ustawowym terminie t. 2010-11-08, przed notariuszem w S. odrzucili spadek po zmarłym ojcu. Notariusz skierował akty notarialne, zgodnie z właściwością, z oświadczeniami spadkowymi do Sądu Rejonowego w Słupsku.

(dowód: akta IX Ns 842/10 i II Ns 843/10)

W dniu 2011-12-05 do Sądu Rejonowego w Szczecinie – P. i Zachód w S., wpłynął wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po R. D. (2), złożony przez Syndyka Masy Upadłości (...) SA w upadłości likwidacyjnej w S.. Sąd w Szczecinie nie przekazał sprawy według właściwości wyłącznej Sądowi ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy gdzie uprzednio przekazano oświadczenia spadkowe zstępnych spadkodawcy. Sąd Rejonowy w Szczecinie – P. i Zachód w S. poszukując spadkobierców R. D. (2) ustalił dane personalne jego dzieci wzywając ich do udziału w sprawie. M. K. otrzymała wezwanie dnia 2012-10-25 i nie zajęła stanowiska w sprawie nie uczestnicząc w postępowaniu, trwając w przekonaniu skutecznego odrzucenia spadku. R. D. (1) wzywany był przez Sąd na adres w P. podczas gdy od 2011 r. wyprowadził się na stałe z Polski i zamieszkał w Niemczech, gdzie na stałe przebywa do dnia dzisiejszego

(dowód: dokumentacja z akt II Ns 3276/11,

dokumentacja stałego pobytu i pracy w Niemczech k. 273-276)

W dniu 28-08-2013 Sąd Rejonowy w Szczecinie – P. i Zachód w S. wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku powołując do niego dzieci spadkodawcy, którymi są M. K. i R. D. (1) w ½ części.

(dowód: dokumentacja z akt II Ns 3276/11 k. 142)

M. K., w chwili śmierci ojca miała dwóch małoletnich synów tj. K. K. (2) i T. K. (2), natomiast R. D. (1) w chwili śmierci ojca, nie miał dzieci, albowiem jego córka B. D. urodziła się w dniu (...)

(dowód: akty urodzeń k. 244,248 i 277)

R. D. (1) o powołaniu do spadku w ramach postępowania toczonego przez Sąd Rejonowy w Szczecinie w sprawie II Ns 3276/11, powiadomiony został telefonicznie przez siostrę M. K. wobec wszczęcia przeciwko nim jako następcom prawnym po ojcu, postępowania egzekucyjnego, co miało miejsce po prawomocności postępowania spadkowego, tj. przed upływem roku od złożenia wniosku o zmianę postanowienia o stwierdzenia spadku po ich ojcu R. D. (2).

(dowód: przesłuchanie wnioskodawców k. 260,261)

Sąd zważył, co następuje:

Stosownie do treści art. 679 § 1, 2 i 3 k.p.c. dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, z zastosowaniem przepisów niniejszego rozdziału. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możność. Wniosek o wszczęcie takiego postępowania może zgłosić każdy zainteresowany. W razie przeprowadzenia dowodu, że spadek w całości lub w części nabyła inna osoba niż wskazana w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku, sąd spadku, zmieniając to postanowienie, stwierdzi nabycie spadku zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym.

Wzruszenie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (względnie zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia) może nastąpić albo przez jego uchylenie (art. 678), albo przez zmianę (art. 679 i 690 § 2 k.p.c. oraz art. LIX p.w.k.c. i art. 2 § 2 ustawy z dnia 26 października 1971 r. zmieniającej ustawę Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 27, poz. 252). Zgodnie z art. 524 § 1, została wyłączona dopuszczalność zmiany lub obalenia przedmiotowego postanowienia w drodze skargi o wznowienie postępowania (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 21 kwietnia 1994 r., III CZP 40/94, OSNC 1994, nr 11, poz. 210, z krytyczną glosą T. Felskiego, Palestra 1995, nr 3-4, s. 256; postanowienie SN z dnia 26 czerwca 2002 r., III CZ 64/02, LEX nr 303367; postanowienie SN z dnia 14 września 2004 r., III CK 458/03, LEX nr 148658; por. także postanowienie SN z dnia 10 grudnia 2009 r., III CZ 63/09, LEX nr 551126; postanowienie SN z dnia 4 grudnia 2009 r., III CSK 100/09, LEX nr 852563; postanowienie SN z dnia 5 lutego 2010 r., III CZ 67/09, LEX nr 686069); postanowienie SN z dnia 9 kwietnia 2010 r., III CSK 178/09, LEX nr 852664. Jednakże w świetle doktryny i orzecznictwa zmiana lub uchylenie kilku z prawomocnych postanowień stwierdzających nabycie spadku po tym samym spadkodawcy może nastąpić wyłącznie w drodze wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 w zw. z art. 13 § 2 (por. także uchwała SN z dnia 16 grudnia 1983 r., III CZP 65/83, OSNC 1984, nr 7, poz. 111; postanowienie SN z dnia 7 listopada 2002 r., V CKN 1258/00, Biul. SN 2003, nr 7, s. 9).

Omawiany przepis dopuszcza możliwość wzruszenia prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (por. art. 363 § 1 w zw. z art. 13 § 2; postanowienie SN z dnia 10 listopada 1971 r., III CRN 319/71, LEX nr 7014) wydanego przez sąd polski (por. wyrok SN z dnia 17 marca 1967 r., I CR 370/66, OSNC 1967, nr 12, poz. 222, z glosą J. Skąpskiego, OSP 1969, z. 2, poz. 32; postanowienie SN z dnia 14 lipca 1967 r., I CR 73/67, LEX nr 6195; uchwała SN z dnia 2 września 1986 r., III CZP 66/86, OSNC 1987, nr 9, poz. 132) lub zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia sporządzonego przez notariusza.

Wniosek o wszczęcie przedmiotowego postępowania powinien odpowiadać ogólnym wymogom określonym w art. 511, a także zawierać dokładne określenie prawomocnego postanowienia mającego ulec zmianie oraz przytoczenie okoliczności oraz środków dowodowych uzasadniających twierdzenie o niezgodności takiego postanowienia z rzeczywistym stanem faktycznym i prawnym. W przypadku gdy wnioskodawcą jest uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, niezbędne jest również powołanie okoliczności uzasadniających zachowanie terminu do złożenia wniosku oraz niemożności wcześniejszego powołania podstaw uzasadniających zmianę postanowienia (por. postanowienie SN z dnia 12 stycznia 1993 r., I CRN 208/92, LEX nr 146210; postanowienie SN z dnia 21 grudnia 2011

r., IV CSK 199/11, LEX nr 1131131). Nie jest konieczne natomiast ścisłe określenie żądania, gdyż w tym zakresie sąd nie jest związany treścią wniosku i ma obowiązek orzec zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym.

Wykazanie, że osoba legitymująca się postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku nie jest spadkobiercą lub że jej udział jest inny niż stwierdzony, obciąża wnioskodawcę; niezależnie sąd z urzędu bada, kto jest rzeczywiście spadkobiercą.

Do najczęściej wymienianych przyczyn zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku zalicza się przedstawienie testamentu nieujawnionego w trakcie postępowania, wykrycie okoliczności uzasadniających nieważność testamentu przyjętego za podstawę dziedziczenia, zgłoszenie się spadkobiercy ustawowego nieznanego uczestnikom lub przez nich zatajonego, uznanie spadkobiercy za niegodnego, czy wreszcie (jak to ma miejsce w niniejszym postępowaniu) wykrycie, iż uczestnicy objęci dziedziczeniem, skutecznie prawnie odrzucili spadek, o czym sąd spadku nie wiedział.

W literaturze podkreśla się, iż wskutek złożenia wniosku o zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku może zapaść orzeczenie niekorzystne dla wnioskodawcy; zakaz reformationis in peius obowiązuje tylko w ramach postępowania odwoławczego (zob. postanowienie SN z dnia 19 listopada 1998 r., III CKN 28/98, LEX nr 78215).

W okolicznościach niniejszej sprawy należy przede wszystkim wskazać na okoliczność, iż w postępowaniu spadkowym jakie toczyło się w sprawie II Ns 3276/11 przed Sądzie Rejonowym w Szczecinie – P. i Zachód, oczywiście omyłkowo uznano właściwość w/w Sądu, albowiem z aktu zgonu R. D. (2), niezbicie wynikało, iż wbrew treści postanowienia z 2013-08-28 o stwierdzeniu nabycia spadku, ostatnio stale nie zamieszkiwał on w P., ale w S., tj. miejscowości położonej w obszarze właściwości miejscowej Sądu Rejonowego w Słupsku. Powyższego ponad wszelką wątpliwość dowodzi akt zgonu spadkodawcy K.- 25 z akt II Ns 3276/11. Oznacza to, iż uchybiono treści art. 628 k.p.c. (w brzmieniu z daty procedowania), zgodnie z którym do rozpoznania sprawy o stwierdzenie nabycia spadku wyłącznie właściwym jest sąd ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy.

Powyższe legło u podstaw materialnej nieprawidłowości wskazanego wyżej orzeczenia i skutkowało niewyjawieniem wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

-4-

Przede wszystkim należy wskazać, iż zstępni R. D. (2), tj. jego syn R. D. (1) i córka M. K., w sposób nie budzący wątpliwości, w ustawowym terminie, zatem skutecznie – przed notariuszem – odrzucili spadek po ojcu. Następnie notariusz poinformował o tym sąd spadku (Sąd Rejonowy w Słupsku), co zarejestrowano pod sygnaturami spraw IX Ns 842/10 i IX Ns 843/10, które dołączono do akt. Mając świadomość prawną skutków odrzucenia, zstępni spadkodawcy trwali w faktycznej nieświadomości toczącego się postępowania (ze wskazaną wyżej wadliwością) postępowania II Ns 3276/11.

Oznacza to, iż w sensie materialnym R. D. (1) i M. K. oczywiście błędnie powołani zostali do spadku po swoim ojcu.

Jednakże należy wskazć na okoliczność, iż złożenie wniosku na podstawie art. 679 k.p.c. nie jest ograniczone w czasie wyłącznie dla tych osób zainteresowanych, które nie były uczestnikami postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku (por. uchwała SN z dnia 27 kwietnia 1982 r., III CZP 15/82, OSNC 1982, nr 8-9, poz. 118). Termin roczny na złożenie takiego wniosku dotyczy natomiast osób będących uprzednio uczestnikami postępowania o stwierdzenie nabycia spadku (jak również spadkobierców takich osób - por. postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2001 r., II CKN 784/00, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 118, z glosą A. Szpunara, Rejent 2001, nr 11, s. 136; uchwała SN z dnia 21 marca 2001 r., III CZP 4/01, OSNC 2001, nr 10, poz. 144, z glosą A. Szpunara, Rejent 2002, nr 1, s. 92; orzeczenie SN z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 944/00, IC 2002, nr 11, s. 47) i rozpoczyna swój bieg od dnia, w którym wskazana osoba uzyskała możliwość przytoczenia podstawy uzasadniającej dokonanie zmiany postanowienia (pod warunkiem niemożności jej powołania w takcie postępowania spadkowego) - por. uzasadnienie

uchwały SN z dnia 27 kwietnia 1982 r., III CZP 15/82, OSNC 1982, nr 8-9, poz. 118. Uchybienie terminowi bądź zaniechanie przytoczenia podstawy uzasadniającej zmianę lub przyczyn uniemożliwiających przedstawienie jej w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku prowadzi do oddalenia wniosku; fakultatywnie również na posiedzeniu niejawnym (art. 514 § 2; por. również postanowienie SN z dnia 9 września 2011 r., I CSK 726/10, LEX nr 1084687).

Jak podkreśla się w orzecznictwie, przez uczestnictwo w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w myśl art. 679 k.p.c., należy uznać formalny udział w postępowaniu, a nie stopień aktywności, bierność czy nawet całkowitą bezczynność zainteresowanego występującego w sprawie (zob. postanowienie SN z dnia 4 lutego 2000 r., II CKN 740/98, niepubl.).

Mając powyższe na względzie, w okolicznościach niniejszej sprawy, należy wskazać, iż Sąd w Szczecinie, mając trudności z ustaleniem spadkobierców R. D. (2), dokonywał wezwań w min. w prasie. Następnie miało miejsce ustalenia prawidłowego adresu M. K., którą skutecznie wezwano na rozprawę. Pomimo tego nie uczestniczyła ona w postępowaniu.

Zebrany w sprawie materiał dowodowy wskazuje jednak zdaniem sądu, iż odmienna sytuacja miała miejsce w odniesieniu do R. D. (1), który licznymi, oryginalnymi dokumentami meldunkowymi, pracy i stałego pobytu na terenie Niemiec wykazał, iż już w 2011 r. wyprowadził się do Niemiec, gdzie na stałe mieszka do dziś. Sąd uznał stanowisko wnioskodawcy za wiarygodne w świetle w/w dokumentacji (k. 273-276), także w zakresie wynajmowania mieszkania w P. osobom trzecim.

Powyższe sprawia, iż o ile można mieć wątpliwości co do oceny niedziałania w sprawie przed Sądem w (...) M. K., która pierwsze wezwanie odebrała 25.10.2012 r., zatem o powołaniu do spadku mogła się dowiedzieć w dniu orzeczenia, to o skuteczności wezwania – mieszkającego w trakcie procesu w Niemczech, R. D. (1) nie może być zdaniem Sądu

mowy. Dlatego też, zgodnie z oświadczeniem w/w wnioskodawcy, termin uzyskania możności powołania się na odrzucenie spadku nastąpił po ogłoszeniu postanowienia spadkowego z dnia 28.08.2013 r., tj. przed upływem roku albowiem wniosek w niniejszej sprawie wpłynął do Sądu 14.08.2014 r.

Mając powyższe na względzie, przyjęto także formalną skuteczność żądania, odpowiadająca treści art. 679 k.p.c.

Skoro zatem przyjęto skuteczność odrzuceń wnioskodawców R. D. (1) i M. K., stosownie do treści art. 1020 k.p.c. spadkobierca, który odrzucił spadek, zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku. Zatem stosownie do treści art. 931 § 1. k.p.c. (jeżeli dziecko nie dożyło otwarcia spadku, jego udział spadkowy przypada jego dzieciom w częściach równych) przypadające im udziały dziedziczą ich zstępni.

W chwili odrzucenia spadku po ojcu R. D. (2), jego syn, R. D. (1) nie miał zstępnych. Jego jedyna córka B. D. urodziła się w znacznym odstępie czasowym od śmierci spadkodawcy- 2012 r..

Natomiast wnioskodawczyni M. K. posiada dwóch synów: małoletnich K. i T. K. (1) (akty urodzenia k. 244 i 248), urodzonych odpowiednio w 2004 r. i 2009 r., tj. przed otwarciem spadku.

Ponad wszelką wątpliwość ustalono, iż w imieniu małoletnich synów M. K. nie złożono oświadczeń spadkowych. Dlatego, mając powyższe na względzie, na mocy art. 1015 § 2 k.p.c., wobec małoletniości spadkobierców (braku pełnej zdolności do czynności prawnych) i braku oświadczeń spadkowych, zastosowano konstrukcję przyjęcia spadku przez małoletnich T. i K. K. (2) jak w punkcie 1 postanowienia, orzekając uprzednio o zmianie postanowienia Sądu w Szczecinie w sprawie II Ns 3276/11.

Stosownie do treści art. 520 § 1 k.p.c., każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie. Stosując regułę wynikającą z norm jak wyżej, uznając iż postępowanie nie wygenerowało nadmiernych kosztów postępowania, sąd orzekł jak w punkcie 2.